Adrian Leszczyński

Fotoreportaż z krainy Słowian – Puszcza Kampinoska

Puszcza Kampinoska to jeden z nielicznych tak dużych kompleksów leśnych w Europie, położonych w bezpośrednim sąsiedztwie wielkiej aglomeracji miejskiej. Od północnego wschodu puszcza graniczy z Warszawą, a niektóre przedmieścia stolicy wdzierają się w jej głąb. Jest to europejski fenomen, że tak rozległy obszar leśny i bagnisty, o tak bogatych walorach przyrodniczo-krajobrazowych leży tuż obok ponad dwumilionowej, stale rozrastającej się metropolii. Puszcza w całości leży na terytorium województwa mazowieckiego, od wschodu i północy opływa ją rzeka Wisła, a jej powierzchnia to około 670 km², z czego tylko około 270 km² zajmują lasy.

W 1959 r. na znacznej części puszczy utworzono Kampinoski Park Narodowy (w skrócie: KPN). Jest to obecnie drugi co do wielkości park narodowy w Polsce, którego powierzchnia wynosi 385 km². Dnia 21 stycznia 2000 r. Kampinoski Park Narodowy został wpisany na światową listę rezerwatów biosfery UNESCO. Park ten obfituje w bogaty świat flory i fauny. Symbolem parku narodowego jest łoś, dla którego bagniste tereny puszczy są idealnym miejscem do bytowania. Zdarzają się, wzbudzające sensację, wycieczki łosi do Warszawy, gdzie czasem można je spotkać maszerujące po ulicach miasta. Oprócz łosi, kampinoską knieję zamieszkują inne zwierzęta, z których niektóre są rzadkie w skali kraju, a są to m.in.: jelenie, sarny, dziki, lisy, borsuki, bobry, wilki, a nawet rysie, orliki krzykliwe, puchacze czy bociany czarne. Na walory krajobrazowe składają się oprócz lasów, licznie tu występujące obszary bagienne, piaszczyste wydmy, leśne polany oraz łąki. Puszcza Kampinoska to nie tylko atrakcyjny zakątek przyrodniczo-krajobrazowy, to także żywy pomnik polskiej historii. Puszcza nasycona jest licznymi miejscami pamięci historycznej, niestety w dużej mierze tragicznymi dla Polski i Polaków. Tutaj rozgrywały się liczne potyczki pomiędzy oddziałami polskimi, a wojskami rosyjskimi podczas Powstania Styczniowego w latach 1863-64. W czasie II wojny światowej na leśnej polanie w pobliżu wsi Palmiry, Niemcy mordowali przedstawicieli polskiej inteligencji, działaczy, polityków, a nawet sportowców. Ofiary niemieckich nazistów zakopywano w masowych grobach. Po wojnie, ciała pomordowanych odkopano i pochowano z należytym szacunkiem tworząc w środku puszczy cmentarz, na którym spoczywa 2115 zamordowanych obywateli polskich. W 1944 r. w czasie Powstania Warszawskiego w puszczy dochodziło do walk polskich oddziałów powstańczych z wojskami niemieckimi i sprzymierzonymi z nimi oddziałami rosyjskich kolaborantów RONA.

Obecnie Puszcza Kampinoska jest naturalnym i zarazem popularnym celem weekendowych wycieczek mieszkańców Warszawy i okolic. Jest miejscem rekreacji i wypoczynku. Wśród miejscowej ludności jest ona dobrze znana, jednakże przez mieszkańców innych stron Polski jest słabo poznana. Ja sam, mimo iż w Warszawie bywam często, a w latach 2005-2006 przez rok czasu mieszkałem i pracowałem w stolicy, Puszczę Kampinoską dokładniej zwiedziłem dopiero w 2019 roku. Z tego też roku pochodzą poniższe zdjęcia. W fotoreportażu starałem się ukazać zarówno walory przyrodnicze puszczy, jak i zapoznać Czytelników z niektórymi miejscami pamięci narodowej.

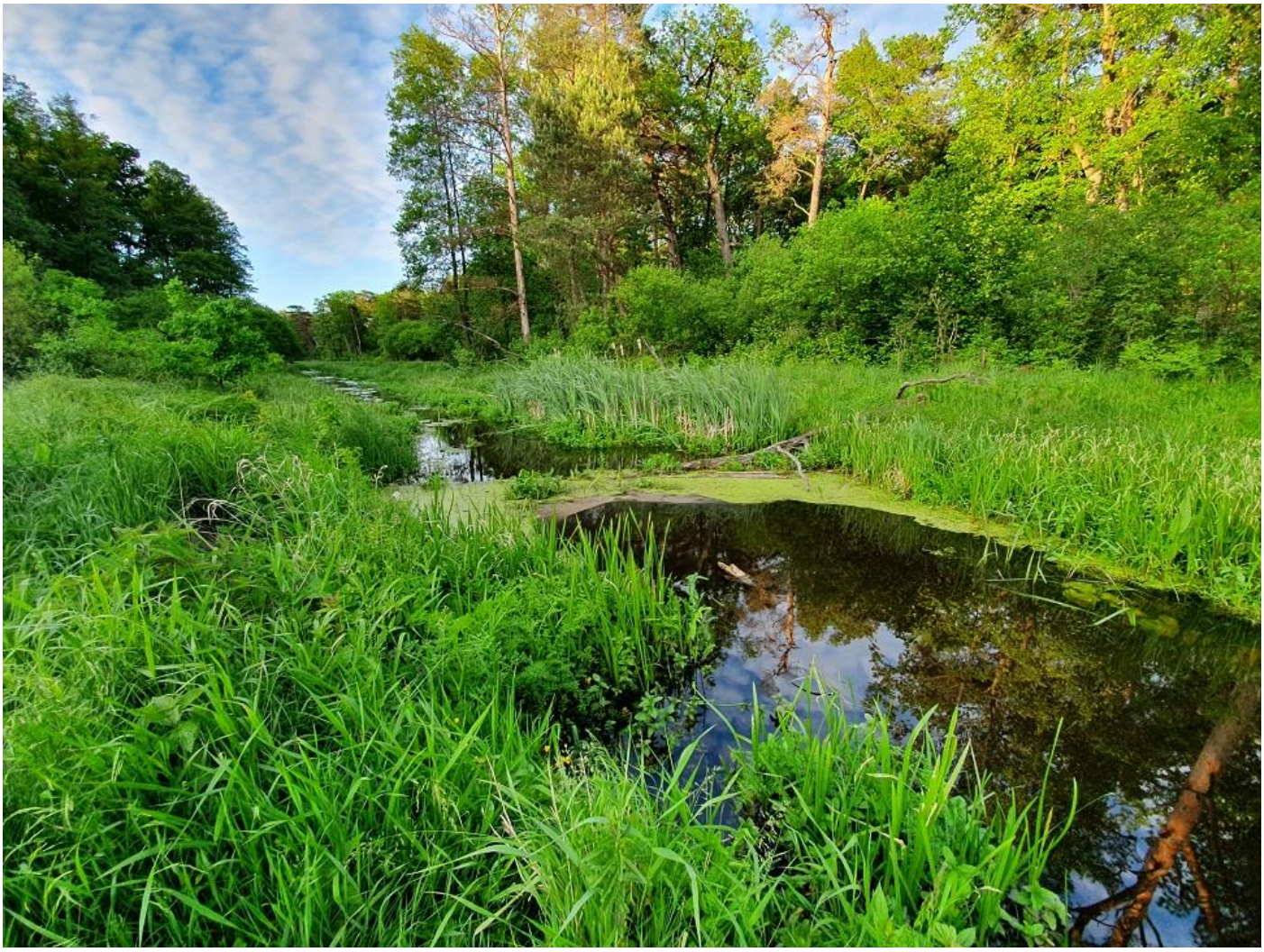

Fot. 1: Kanał Zaborowski. W miejscu tym utworzono Obszar Ochrony Ścisłej "Roztoka". Do tego miejsca biegnie ścieżka dydaktyczna o nazwie „Dolinką Roztoki”. Ścieżka rozpoczyna się przy parkingu w Roztoce i tam też kończy się po zatoczeniu pętli o długości około 1,5 km. Pomimo stosunkowo małej długości jest jedną z najbardziej atrakcyjnych ścieżek w Kampinoskim Parku Narodowym.

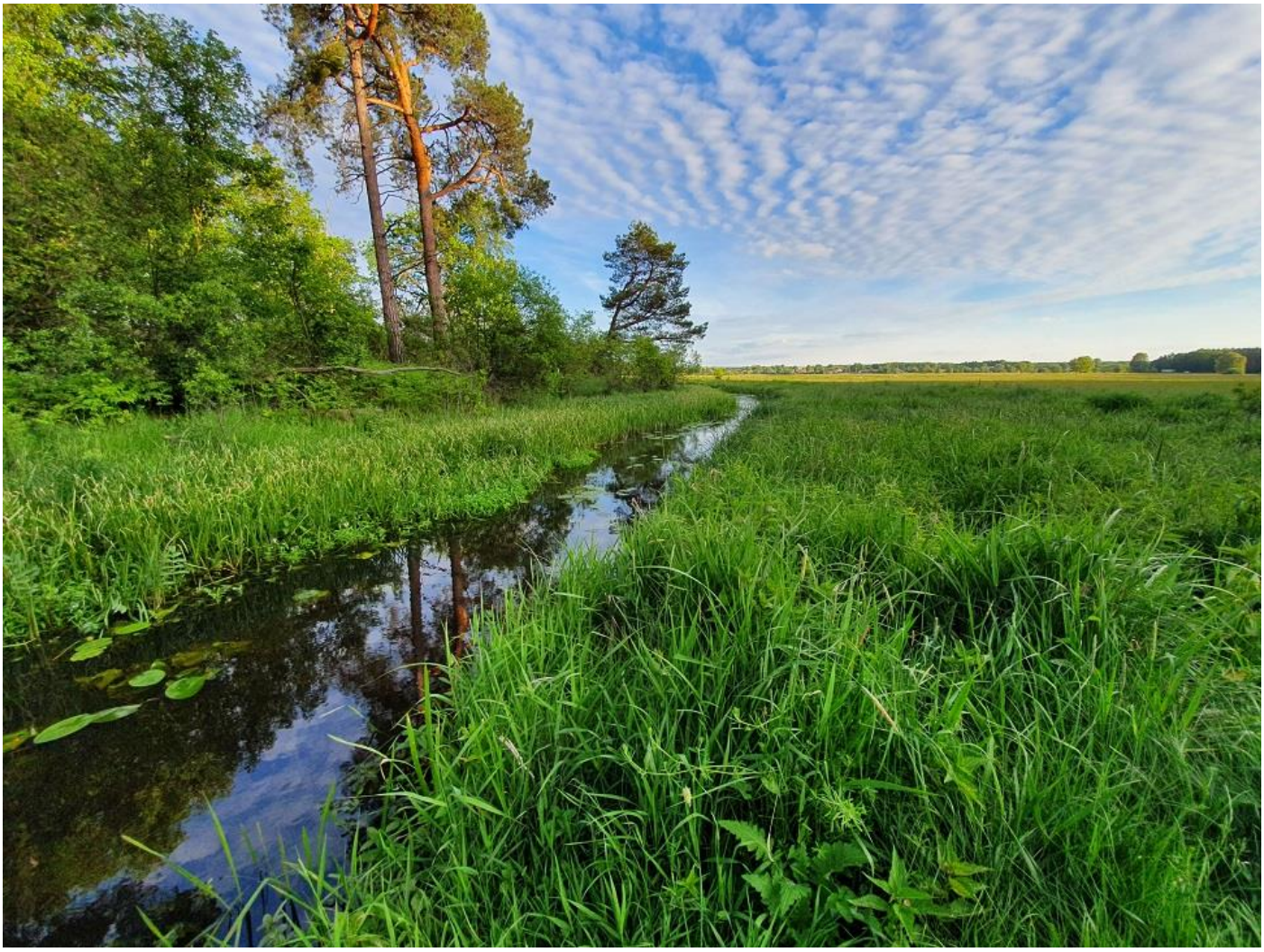

Fot. 2: Kanał Zaborowski i podmokłe łąki w pobliżu wsi Łubiec.

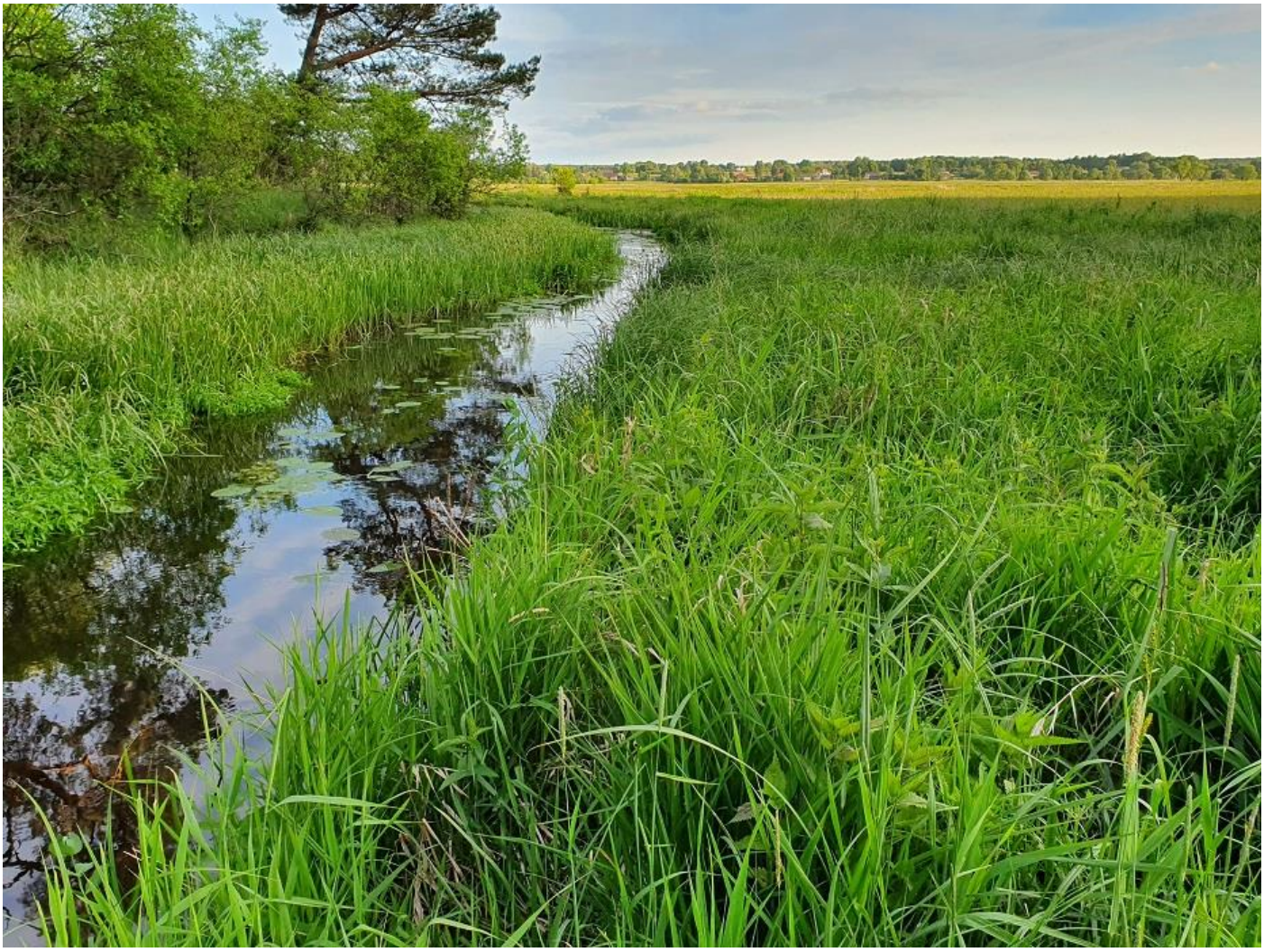

Fot. 3: Kanał Zaborowski i widoczne na horyzoncie zabudowania wsi Łubiec.

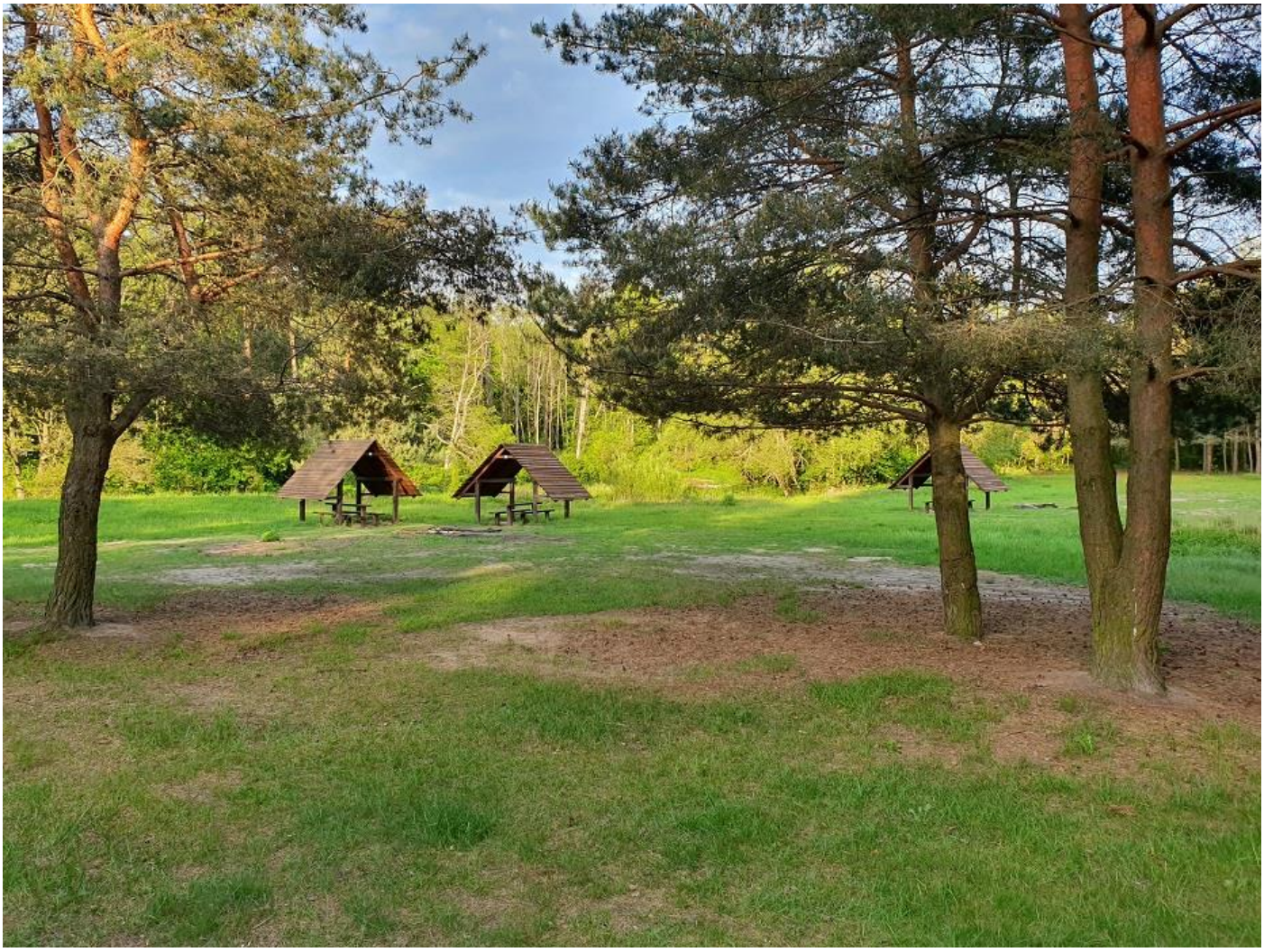

Fot. 4: Polana wypoczynkowa obok parkingu tuż przed wsią Roztoka. W tym miejscu zaczyna się ścieżka dydaktyczna „Dolinką Roztoki”.

Fot. 5: Polana wypoczynkowa przy parkingu w Roztoce.

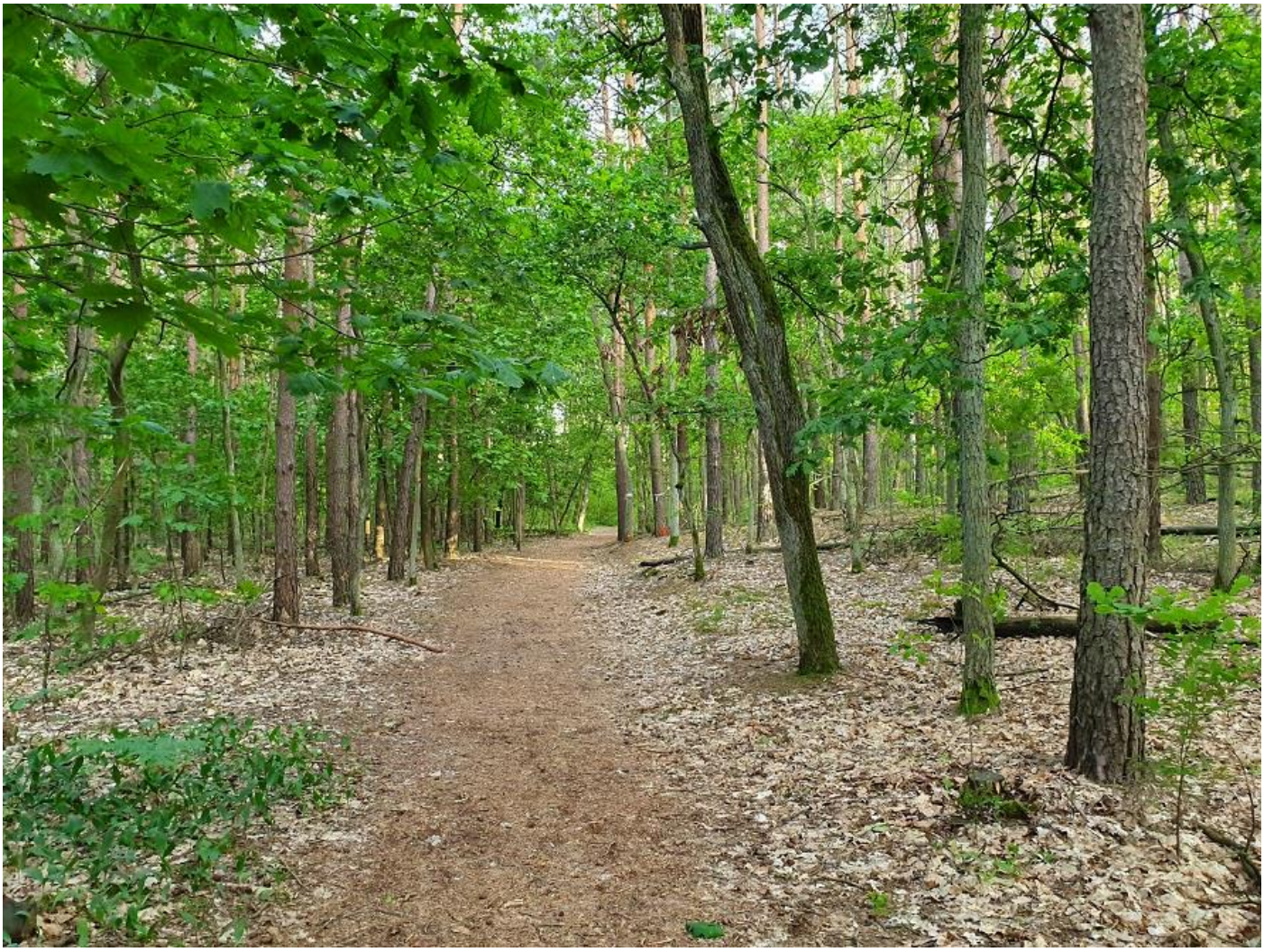

Fot. 6: Obecnie lasy stanowią około 40% obszaru Puszczy Kampinoskiej. Wśród nich dominują bory sosnowe.

Fot. 7: W puszczy spotkać można również skupiska drzew liściastych.

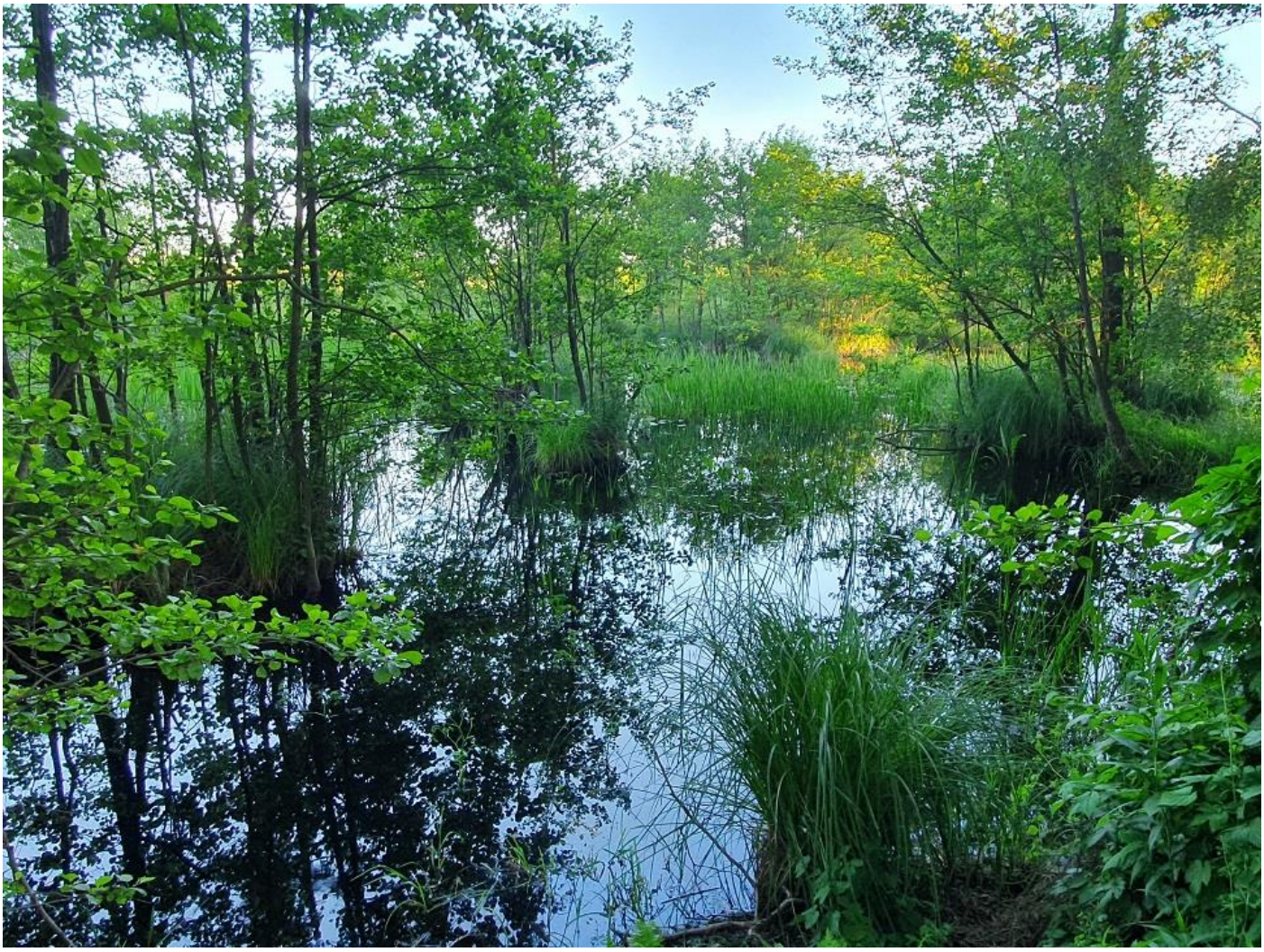

Fot. 8: Charakterystyczną cechą Puszczy Kampinoskiej są liczne bagna i tereny podmokłe. To ulubione miejsca dla łosia – symbolu Kampinoskiego Parku Narodowego.

Fot. 9: Kampinoskie bagna.

Fot. 10: Grochalskie Piachy – najlepiej zachowany obszar wydm w Puszczy Kampinoskiej. Powierzchnia wydm mocno skurczyła się przez ostatnie dekady, głównie z powodu zalesiania puszczy. Grochalskie Piachy ostały się głównie z tego powodu, że jest to teren wojskowy, na którym od czasu do czasu odbywają się ćwiczenia.

Fot. 11: Grochalskie Piachy uważa się za jedne z najlepiej zachowanych wydm śródlądowych w Europie.

Fot. 12: Podtopione przez Wisłę puszczańskie łąki w pobliżu wsi Stare Grochale. Wisła opływa Puszczę Kampinoską od wschodu i północy.

Fot. 13: Zalane przez Wisłę fragmenty puszczy.

Fot. 14: Rozległa łąka na terenie Puszczy Kampinoskiej.

Fot. 15: Kanał Łasica.

Fot. 16: Kampinoska łąka wieczorową porą.

Fot. 17: Puszcza Kampinoska nazwę zawdzięcza miejscowości Kampinos – obecnie wsi, która była kiedyś miastem. Kampinos prawa miejskie uzyskał w 1414 roku, a utracił je przed 1579 rokiem. Etymologia nazwy miejscowości nie jest do końca jasna. Pierwsza wzmianka o miejscowości Białe Miasto, będącą pierwotną nazwą Kampinosu, pochodzi z 1377 r. W roku 1489 pojawia się określenie Kapinos (Cappinos). Do dzisiaj nie wiadomo jednak skąd sama nazwa pochodzi. Dość prawdopodobne wydaje się, że od łacińskich słów „campus noster" (nasze pola), które pojawiły się w średniowiecznych dokumentach. Przez długi czas pochodzenie nazwy wywodzono od słów „ubi campi nos fuimus" (tam byliśmy, gdzie pola), wypowiedzianych jakoby przez polującego w tych okolicach króla Jana III Sobieskiego. Jeszcze inna hipoteza wywodzi ją od, stanowiącej typowy element krajobrazu puszczy, kępy wśród bagien, nazywanej przez miejscową ludność „kampa". Nazwy „Puszcza Kampinoska" użyto po raz pierwszy na początku XVIII w., ale do powszechnego użytku weszła dopiero w ubiegłym stuleciu.
Na zdjęciu: Park miejski w Kampinosie.

Fot. 18: Późnobarokowy Pałac Łuszczewskich w Lesznie koło Warszawy – miejscowości położonej przy południowym skraju Puszczy Kampinoskiej. Obiekt zbudowany został w pierwszej połowie XVIII wieku przy dawnym Trakcie Królewskim prowadzącym z Sochaczewa do Warszawy dla rodziny Łuszczewskich herbu Korczak, właścicieli okolicznych dóbr. Do niedawna mieściło się tutaj Centrum Szkoleniowo-Konsultacyjne Banku BGŻ BNP Paribas, obecnie powstało powiązane z tym bankiem przedsiębiorstwo Campus Leszno Sp. z o.o., które zarządza pałacem nazwanym w celach marketingowych „Pałacem pod Kampinosem”. Leszno położone w powiecie warszawskim zachodnim to duża wieś licząca około 4.000 mieszkańców, która ma charakter małego miasteczka, choć nie posiada praw miejskich.

Fot. 19: Ukryty w głębi puszczy drewniany domek.

Fot. 20: Przydrożna kapliczka w Starej Dąbrowie.

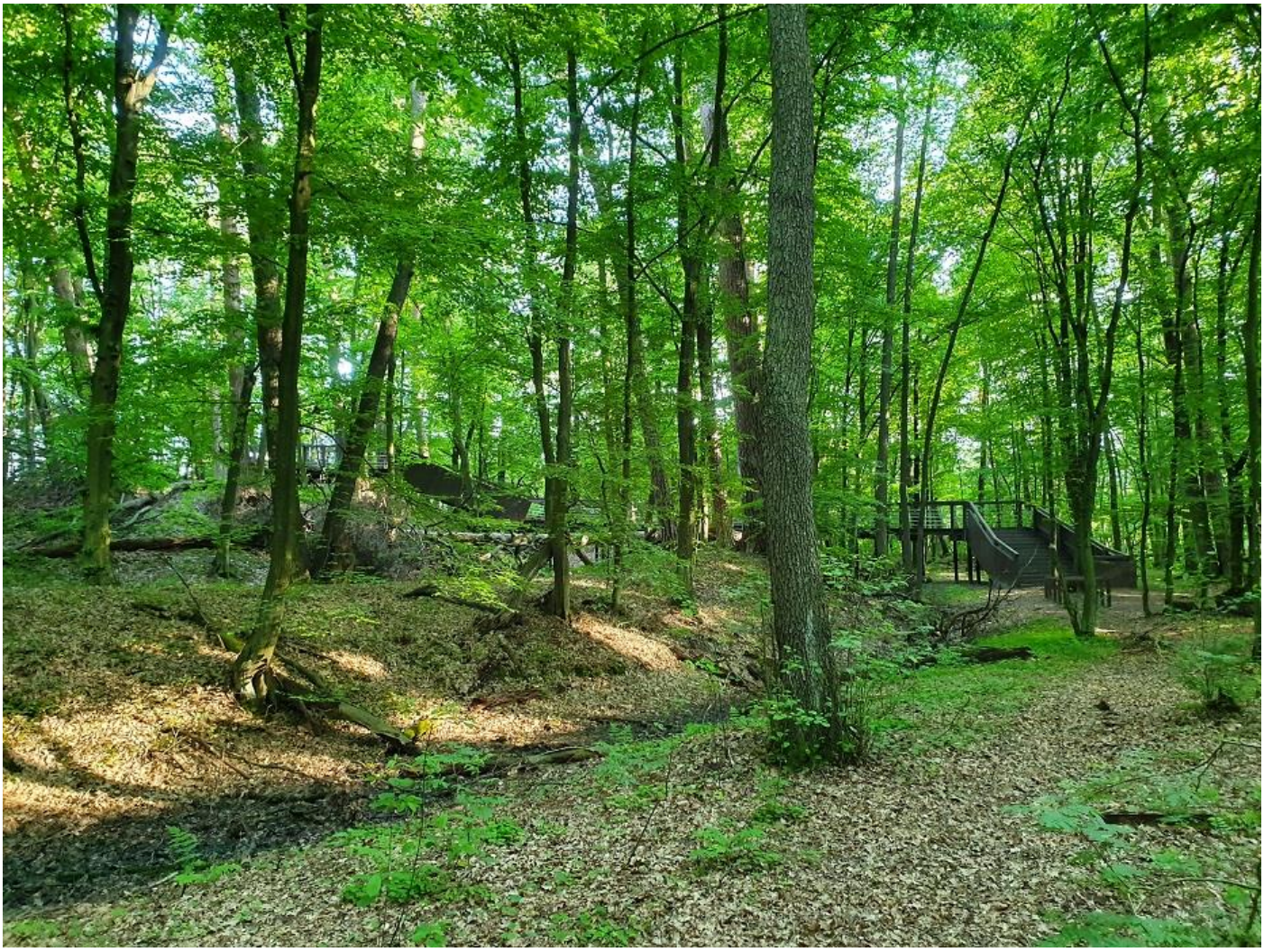

Fot. 21: Zamczysko – porośnięte lasem miejsce po dawnym średniowiecznym grodzisku pochodzącym z XIII wieku, a więc z okresu rozbicia dzielnicowego Polski.

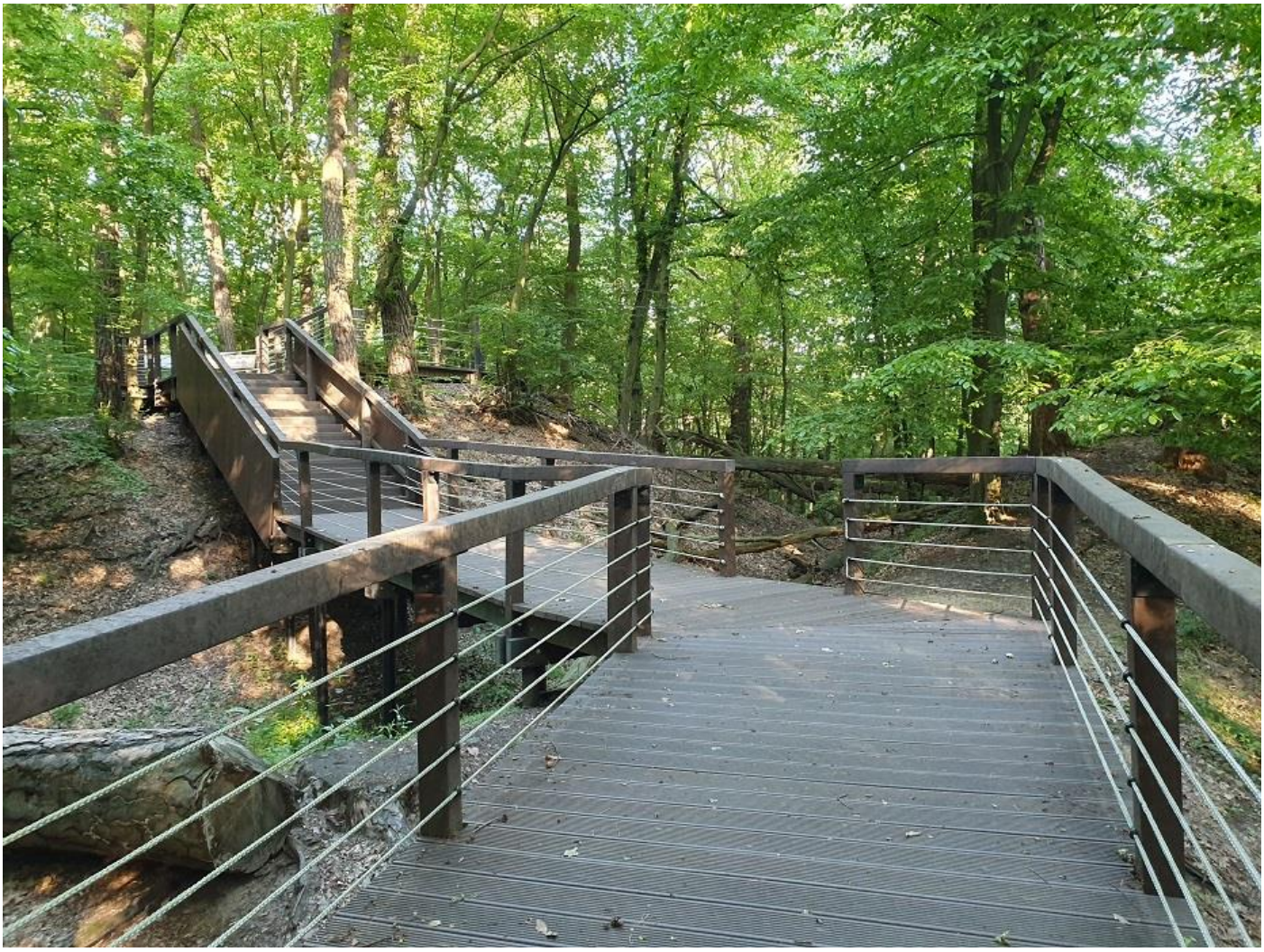

Fot. 22: Zamczysko. Na wzniesienie będące pozostałością po grodzisku prowadzi zbudowana specjalnie dla turystów kładka.

Fot. 23: Zamczysko jest przykładem grodziska pierścieniowatego, otoczonego podwójnym pierścieniem wałów i dwiema fosami, co widoczne jest na niniejszym zdjęciu.

Fot. 24: Skansen Budownictwa Puszczańskiego we wsi Granica w Kampinoskim Parku Narodowym.
Jest to niewielki skansen składający się zaledwie z trzech zagród. Reprezentuje on w dużej mierze zanikłe drewniane budownictwo ludowe Puszczy Kampinoskiej. Stanowi niewielki fragment planowanego tu niegdyś i niezrealizowanego projektu budowy dużego Parku Etnograficznego.

Fot. 25: Aleja III Tysiąclecia przy Skansenie Budownictwa Puszczańskiego we wsi Granica.
Założona w 1999 r. aleja składa się z zasadzonych młodych dębów, nazwanych różnymi imionami związanymi z ważnymi dla dziejów Polski wydarzeniami, osobistościami i organizacjami.

Fot. 26: Drewniany dom na terenie Skansenu Budownictwa Puszczańskiego we wsi Granica.

Fot. 27: Jedna z zagród na terenie Skansenu Budownictwa Puszczańskiego we wsi Granica. Z lewej strony widoczna dębowa Aleja III Tysiąclecia.

Fot. 28: Stary, drewniany dom pokryty strzechą nieopodal Skansenu Budownictwa Puszczańskiego we wsi Granica.

Fot. 29: Łąki i mokradła niedaleko wsi Granica. Sesja zdjęciowa młodej pary. Zdjęcie zrobione z wieży widokowej „Kampinos”.

Fot. 30: Górki Kampinoskie. Wiosną 1863 r. podczas Powstania Styczniowego doszło tutaj do potyczki między powstańczymi niedobitkami oddziału Walerego Remiszewskiego złożonego głównie z warszawskiej młodzieży, a wojskami rosyjskimi. Rozproszoną po bitwie polską młodzież Rosjanie wyłapywali i mordowali, głównie poprzez wieszanie powstańców na drzewach. Powieszono ich m.in. na sośnie obok wsi Górki, na skraju lasu. Legenda głosi, że konary drzewa ugięły się pod ciężarem ciał młodych Polaków. W miejscu zbrodni, mieszkańcy ustawili trzy krzyże i małą drewnianą kapliczkę. Sosnę, na której powieszono polskich powstańców nazwano Sosną Powstańców 1863. W roku 1984 sosna runęła. Jej leżące szczątki zabezpieczono i są dziś ważnym pomnikiem historii. Z jednego z jej konarów wykonano 20 pamiątkowych krzyży, które przekazano m.in. papieżowi Janowi Pawłowi II i najbardziej zasłużonym honorowym dawcom krwi.

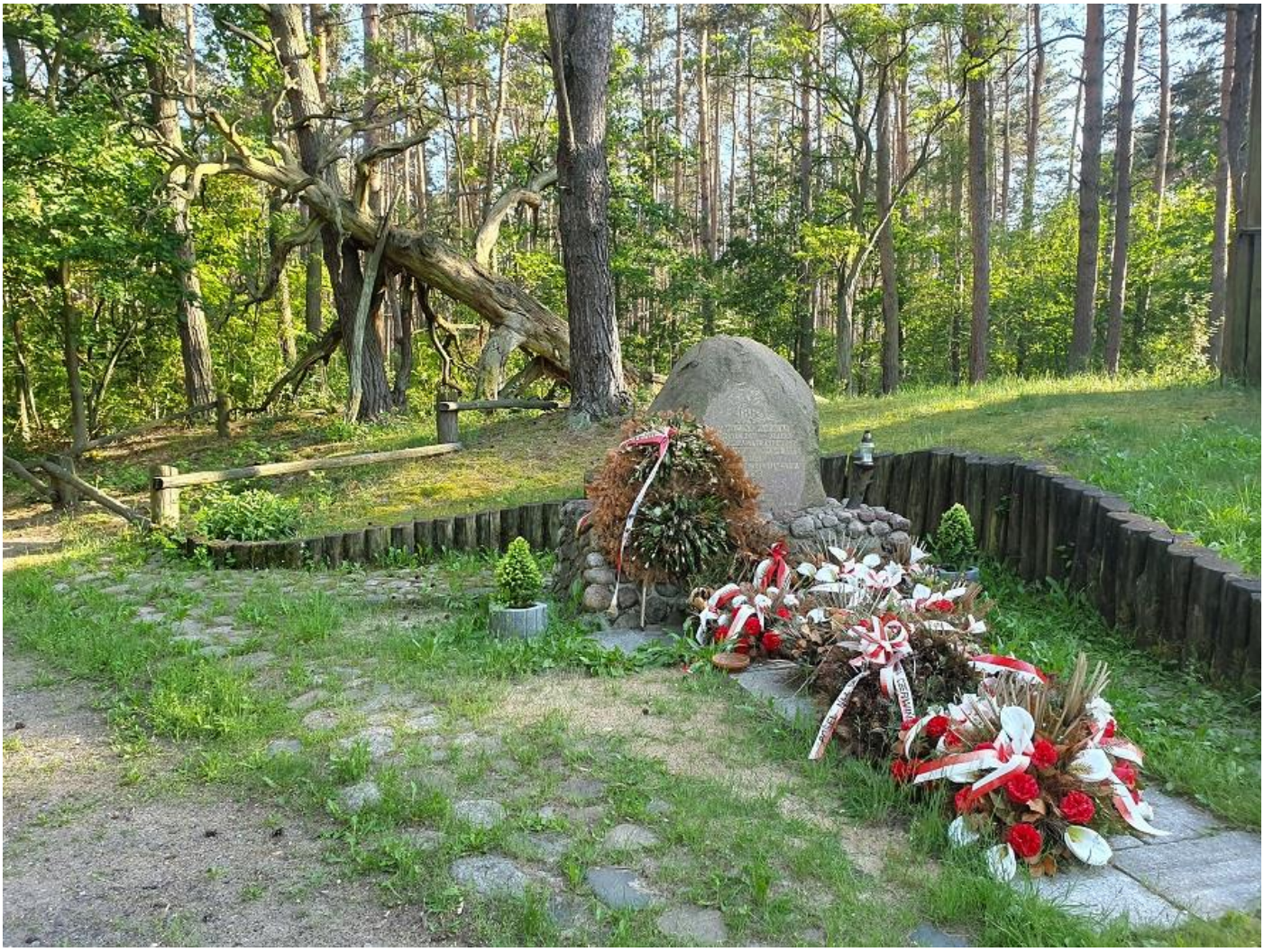

Fot. 31: W 2001 r. umieszczono w tym miejscu głaz-pomnik ku czci poległych w 1863 roku powstańców styczniowych. Za głazem widać przewróconą i podpartą Sosnę Powstańców 1863.

Fot. 32: Górki Kampinoskie. Sosna Powstańców 1863, na której Rosjanie powiesili polskich patriotów.

Fot. 33: Górki Kampinoskie. Miejsce egzekucji powstańców styczniowych. Trzy krzyże, kapliczka, głaz-pomnik ku czci poległych i Sosna Powstańców 1863.

Fot. 34: Stara Dąbrowa. Krzyż i głaz-pomnik postawiony na pamiątkę pomordowanych w latach 1939-1944 przez niemieckich okupantów mieszkańców Starej Dąbrowy, Nowej Dąbrowy i Dąbrówki.

Fot. 35: Krzyż Jerzyków. W dniach 28.08. – 02.09.1944 r. w czasie trwania Powstania Warszawskiego pod miejscowością Pociecha, będącą przysiółkiem wsi Truskaw, rozegrała się jedna z największych bitew polskich oddziałów partyzanckich w Puszczy Kampinoskiej. Po polskiej stronie w bitwie brały udział Powstańcze Oddziały Specjalne „Jerzyki", a po stronie nazistów oddelegowane przez Niemców oddziały kolaboracyjnej rosyjskiej organizacji RONA, znanej z bestialskich zbrodni dokonanych na mieszkańcach Warszawy podczas powstania. „Jerzykami" dowodził por. Jerzy Strzałkowski, pseudonim „Jerzy" – stąd nazwa oddziału. W ostatnim dniu walk na pomoc „Jerzykom" przybyły oddziały sochaczewskie Armii Krajowej, które przechyliły szalę zwycięstwa na polską stronę. Na pamiątkę zwycięskiej bitwy postawiono w tym miejscu Krzyż Jerzyków.

Fot. 36: Krzyż Jerzyków w przysiółku Pociecha.

Fot. 37: Leśna polana przy Krzyżu Jerzyków.

Fot. 38: Narty. Teren po byłym niemieckim obozie pracy. Obóz funkcjonował w latach 1940 - 1941 i zatrudniał polskich Żydów, pracujących w nieludzkich warunkach przy melioracji tutejszych gleb. Śmierć w wyniku wycieńczenia, chorób i głodu poniosło w obozie ponad 50 osób.

Fot. 39: Narty. Teren po byłym niemieckim obozie pracy (1940 - 1941). Pamiątkowy głaz ku czci zamordowanych i zmarłych Żydów – robotników obozu.

Fot. 40: Las w miejscu dawnego niemieckiego obozu pracy w Nartach.

Fot. 41: Ostatni etap fotoreportażu to Palmiry. Znajduje się tu cmentarz oraz Muzeum - Miejsce Pamięci Palmiry. Leśna polana niedaleko wsi Palmiry była w latach 1939 – 1941 miejscem skrytobójczych egzekucji dokonywanych przez niemieckich okupantów na polskich cywilach. Pomordowanych grzebano w zbiorowych grobach, a zbrodni dokonywano w głębokiej tajemnicy. Niemcy starali się zatrzeć wszelkie ślady zbrodni i masowych grobów. Jednak mieszkańcy okolicznych wsi oraz pracownicy leśni skrupulatnie podpatrywali działania Niemców, a następnie notowali i zaznaczali miejsca egzekucji oraz masowych grobów. Robili to w taki sposób, aby nie zauważyli tego Niemcy. Dzięki temu po wojnie można było dokonać ekshumacji ciał pomordowanych osób i pochować ich z należnym szacunkiem. W 1948 r. na polanie utworzono wielki cmentarz-mauzoleum, na którym spoczywa 2115 zamordowanych osób. W 1980 r. przy cmentarzu w Palmirach utworzono Muzeum Walki i Męczeństwa (obecnie Muzeum - Miejsce Pamięci Palmiry) z ekspozycją poświęconą historii wojny obronnej w 1939 r. oraz konspiracji i walkom powstańczym na terenie Puszczy Kampinoskiej.

Fot. 42: Palmiry. Cmentarz-mauzoleum ofiar niemieckiego nazizmu. Miejsce to wydaje się być spokojne i urokliwe. Aż niebywałe, że było świadkiem potwornych zbrodni i cierpienia tak wielu ludzi.

Fot. 43: Grób Marszałka Sejmu Macieja Rataja. W Palmirach zamordowano licznych działaczy i polityków. Oprócz Macieja Rataja spoczywają tu m.in.: Helena Jaroszewicz – senator RP, Mieczysław Niedziałkowski – działacz PPS, Jan Pohorski – wiceprezydent Warszawy, Mikołaj Bożym – burmistrz Legionowa, Mieczysław Markowski – burmistrz Piaseczna.

Fot. 44: Pośród palmirskich grobów wyróżnia się pomnik Janusza Kusocińskiego – polskiego lekkoatlety, złotego medalisty olimpijskiego z Los Angeles w 1932 r. w biegu na 10.000 m. Oprócz niego na cmentarzu w Palmirach spoczywają dwaj inni olimpijczycy, którzy zostali zabici w tej samej egzekucji co Kusociński: kolarz Tomasz Stankiewicz i lekkoatleta Feliks Żuber.

Fot. 45: Wśród ofiar zbrodni w Palmirach byli też polscy Żydzi, których groby także są na miejscowym cmentarzu.

Fot. 46: Cmentarz-mauzoleum Palmiry.

Fot. 47: Wnętrze Muzeum - Miejsca Pamięci Palmiry.

KONIEC

Adrian Leszczyński
aleszczynski@interia.pl